

un citiem akmens laikmeta atradumiem pat veltīts speciāls muzejs, izvietots Holtegardas muižas teritorijā.

Kopenhāģenas sanāksmē UISPP XXXII komisijas ilggadējo prezidentu M. Kobuševiču amatā nomainīja B. V. Eriksena. Par komisijas viceprezidentu ievēlēts E. Rensinks, bet sekretāru – M. Strīts (*Street*). Komisijas pašreizējā sastāvā ir 13 valstu pārstāvji, arī Lietuvas un Latvijas paleolīta pētnieki.

Nākamo XXXII komisijas “Vēlais paleolīts Lielajā Ziemeļeiropas līdzenumā” konferenci nolemts sasaukt 2011. gadā Nīderlandē, Amersfortas pilsētā.

Ilga Zagorska

LU LATVIJAS VĒSTURES INSTITŪTA DEVUMA ATSPUGUĻOJUMS LETONIKAS III KONGRESĀ

26. un 27. oktobrī Latvijas Zinātņu akadēmijā notika Letonikas III kongress. Kongresa organizatori bija Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Universitāte, LZA Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, Rīgas Latviešu biedrība, valsts augstskolas, LU humanitārie institūti, tostarp arī Latvijas vēstures institūts.

Kongresa izvirzītā devīze bija “Pētījumi Letonikā: paveiktais un darāmais”, kas skaidri norādīja, ka Letonikas īstenotāji bija apņēmušies ne tikai izvērtēt, bet arī iezīmēt valsts programmas tālākās perspektīvas.

Kongresa darbs aizsākās ar programmas ietvaros tapušo publikāciju izstādes atklāšanu. Izstādē bija atspoguļots zinātnieku devums, kas kopš Letonikas programmas sākuma 2005. gadā ir realizējies 130 grāmatās, vairāk nekā 1100 rakstos un izdots CD Rom. Ārpus redzamās daļas palika referāti, kas nolasīti pirmajos divos Letonikas kongresos (2005. un 2007. gadā), konferencēs, izveidotās datubāzes.

Letonikas III kongresu atklāja LZA prezidents Juris Ekmanis, savā uzrunā uzsverot, ka valsts pētījumu programma Letonika, kas ietver sevī zinātņu kopu, kas pēta latviešu valodu, Latvijas vēsturi un kultūru no visnenākajiem laikiem līdz mūsu dienām, stabili turas 21. gadsimta Latvijas zinātnē. Kongresa atklāšanā tika nolasīts Valsts prezidenta Valda Zatlera apsveikums, bet klātienē kongresu uzrunāja LR Saeimas sekretārs Dzintars Rasnačs, Igaunijas vēstnieks Jāks Jērita, LR Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komitejas priekšsēdētājs Jānis Straziņš un Latvijas Universitātes rektors Mārcis Auziņš. Kultūras ministrs Ints Dālderis kongresu pagodināja ar rakstisku sveicienu.

Ziņojumus ievadīja akadēmiķe **Vaira Viķe-Freiberga** ar referātu *Dziesma, tauta, valoda*. Akadēmiķis **Jānis Straziņš** referēja par tēmu *Latvijas intelektuālās un politiskās elites izveidošanās: problēmas un pretrunas (Latvijas Universitātes dibināšanas 90 gadu atskatā)*. Letonikas programmas koordinatore akadēmiķe **Ilga Jansone** rezumēja programmā paveikto ziņojumā *Letonika: no iecerēs līdz rezultātiem*.

Pēc tam atbilstoši kongresa organizatoru iecerei tika nolasīti projektu vadītāju un izpildītāju ziņojumi. Pētījumi Latvijas vēsturē ir būtiska Letonikas programmas daļa. Pārskata periodā aizsākta visjaunākās Latvijas

vēstures pētniecība, kurai veltīts projekts **“Latviskās apziņas atmoda un nevardarbīgās pretošanās pieredze (1945–1991)”**. Projekta vadītājs Dr. habil. sc. pol., Dr. iur. **Tālavis Jundzis** uzstājās ar referātu *Nevardarbīgās pretošanās pieredzes izpēte un tās nozīme starptautiskajā kontekstā*. Par projektā paveikto un gūtajām atziņām stāstīja arī Dr. habil. hist. **Heinrihs Strods** referātā *Netradicionāla pieeja padomju okupācijas perioda izpētē un Ph. D. Eduards Bruno Deksnis* priekšlasījumā *Trimdas loma Latvijas neatkarības idejas uzturēšanā ārzemēs un tās izpētes problēmas*.

LU Latvijas vēstures institūta zinātnieki ir iesaistīti projekta **“Okupācijas režīmi Latvijā un to sekas: politiskie, ekonomiskie, tiesiskie, sociālie un ētiskie aspekti. 1940–1965”**, kuru vada Dr. hist. **Daina Bleiere**, bet realizācijā piedalās Irēne Šneidere, Ainārs Lerhis, Edvīns Evarts, Dzintars Ērglis, Kārlis Kangeris, Rudīte Viksne, Juris Pavlovičs, Zigmārs Turčinskis, Arturs Žvinklis, Elita Egle. Kongresā D. Bleiere nolasīja referātu *Padomju režīms Latvijā – izpētes problēmas un rezultāti*, bet Dr. hist. **Kārlis Kangeris** uzstājās ar referātu *Vācu okupācija Latvijā – tiesiskie aspekti*.

Projekta realizācijas gaitā tika veidota 1940. gadā arestēto personu datubāze – sastādīts represēto personu saraksts pa mēnešiem, izveidota uzskaites kartītes forma un elektroniskais katalogs, sastādītas uzskaites kartītes par 1192 personām. Projekta ietvaros publicētas trīs grāmatas un 22 zinātniski raksti, zinātniskās konferencēs nolasīti 27 referāti. Zigmāra Turčinska grāmata par nacionālo partizānu cīņu Valkas un Alūksnes apriņķī 1945.–1953. gadā sagatavota publicēšanai.

Projektu **“Latvijas ārpolitika un diplomātija 20. gadsimtā”** realizējusi LU Vēstures un filozofijas fakultāte un LU Filozofijas un socioloģijas institūts, projekta vadītājs Dr. habil. hist. **Inesis Feldmanis**, kurš kongresā nolasīja ziņojumu *Latvijas ārpolitiskā stratēģija starpkaru periodā (1918–1940)*. Šajā projektā darbojusies arī LU Latvijas vēstures institūta pētniece Daina Bleiere, kura ir viena no grāmatas “Latvija Otrajā pasaulē karā (1939–1945)” autorēm (monogrāfijas autori D. Bleiere, I. Butulis, I. Feldmanis, A. Stranga, A. Zunda).

Vēstures institūta pētnieki darbojušies arī projektā **“Etniskie un sociālpolitiskie procesi Latvijā: stereotipu analīze”**, kuru vada Dr. hist. **Anete Karlsona** un kurā iesaistīti tādi pētnieki kā Ilze Boldāne, Linda Dumpe, Ēriks Jēkabsons, Leo Dribins, Ineta Lipša, Uldis Krēsliņš, Ilga Apine. Par šo projektu stāstīja arī Dr. habil. hist. **Ilga Apine** referātā *Identitāšu dažādība Latvijā*.

Projekta ietvaros izdotas divas grāmatas – “Letonikas II kongress. Vēsture un identitāte: kongresa referāti” un Lindas Dumpes sastādītais krājums “Latviešu tautas ēdieni: Latvijas vēstures institūta etnogrāfisko ekspedīciju materiāli”, publicēti 33 zinātniski raksti, referēts starptautiskās konferencēs.

LU Latvijas vēstures institūtā tika realizēts projekts **“Letonikas avotu izpēte un datorizācija”**, tā vadītāja Dr. hist. **Ieva Ose**, kura kongresā referēja par līdz šim paveikto. Projekta izpildītāju vidū ir pieredzējuši zinātnieki Jānis Stradiņš, Saulvedis Cimermanis, Andris Caune, Ēvalds Mugurēvičs, Ilze Loze, Renāte Blumberga, Lilita Vanaga, Roberts Spirģis u.c. Laikā no 2006. līdz 2008. gadam publicētas 10 grāmatas, 71 zinātnisks raksts, izveidotas 10 datubāzes, 2007. gadā organizēta Letonikas II kongresa sekcija un 2008. gadā – starptautiska zinātniskā konference “Hanzas pilsēta Rīga kā starpniecība starp Austrumiem un Rietumiem”, kura bija veltīta Rīgas arheoloģiskās

izpētes 70 gadiem. Letonikas kongresā par šo projektu bez I. Oses stāstīja Dr. hist. **Ilga Zagorska** referātā *Jauni avoti par vēlo paleolītu Latvijā*, kas uzskatāmi parādīja, ka avotu bāze izpētes gaitā tiek nemitīgi paplašināta, bet Latvijas avoti izraisa plašu starptautisku interesi, tajā pašā laikā jaunu, progresīvu metožu pielietojums ļauj iegūt daudz plašāku informāciju no tiem avotiem, kas nonāk zinātnieku rīcībā. Ar referātu *Etnogrāfisko materiālu krātuves datu digitalizācija* uzstājās arī Dr. h.c. hist. **Lilīta Vanaga**.

Kongresa nākamā dienā tika aplūkoti valodas, literatūras un kultūras jautājumi, kuri pētīti šādu projektu ietvaros: “Valoda un vide”, “Latviešu valodas struktūra, funkcijas un elementi: izpēte un sistematizācija”, “Vecuma grupu valodas īpatnības Latvijā: lingvistiskais, sociālais un kultūras aspekts”, “Latviešu valodas skaidrojošo vārdnīcu un jaunaizguvumu datubāze”, “Eiropas vērtības Latvijas kultūrā un intelektuālās tradīcijas veidošanās (no apgaismības līdz zināšanu sabiedrībai 21. gs.)”, “Starpkultūru komunikācija: Latgale–Latvija–Eiropa”, “Kultūra un vara: mijiedarbes latviešu valodā, literatūrā un folklorā”, “Kolektīvās un individuālās identitātes dzīvesstāstos”, “Latviešu rakstnieku daiļrades, latviešu teātra un mūzikas kultūras izpēte”, “Tradicionālā kultūra Latvijā: vēsturiskie un mūsdienas aspekti”, “Latvijas mākslas vēstures diskursi 21. gadsimtā”.

Kongresa noslēguma sēdē LZA goda loceklis **Jānis Streičs** priekšlasīja *Par Letonikas vietu un lomu mūsdienas sabiedrībā* iezīmēja nākotnes vīzijas, uzsverot, ka nacionālā identitāte ir rezultāts un kvalitāte, bet Letonika ir process, kas ir daudz senāks par valsti. Arī akadēmiķes, Letonikas programmas vadītāja vietnieces **Maijas Kūles** referāts *Nacionālās identitātes pētījumi: nākotnes ieceres* atbilda kongresa devīzes sadaļai “darāmais”. Nav šaubu, ka valstij, ja tā vēlas pastāvēt kā nacionāla valsts, īpaši mūsdienas globālajā pasaulē, ir jābūt zinātnes programmai, kas vēltā vēstures, valodas un kultūras pētījumiem. Var diskutēt par to, kādi jautājumi konkrētā programmā tiek izdalīti īpaši. Valsts programmā Letonika galvenais akcents, vismaz vēstures pētniecībā, tika likts uz vēstures avotu pētniecību. Kopīga bija tendence tuvināt humanitāro zinātņu atziņas sabiedrībai. Nākamo programmu paredzēts realizēt ar nosaukumu *Nacionālā identitāte (valoda, Latvijas vēsture, kultūra un cilvēkdrošība)*.

Atskatu uz Letonikā paveikto sniedza Valsts pētījumu programmu uzraudzības padomes locekle **Agrita Ozola** ziņojumā *Letonikas programmas īstenošanas vērtējums: skats no malas*, visumā pozitīvi novērtējot Letonikas devumu, īpaši uzsverot sadarbību dažādu pētniecības, izglītības un kultūras iestāžu – augstskolu, institūtu, muzeju starpā.

Kongresu noslēdza akadēmiķis, Letonikas programmas vadītājs **Jānis Stradiņš**, kurš uzsvēra nepieciešamību turpināt pētījumus Latvijas vēsturē, valodā un kultūrā un vēlēja panākumus nākamajai pētījumu programmai.

Rezumējot valsts pētījumu programmu Letonika paveikto, nevar nepamanīt, ka, tieši pateicoties šai programmai, humanitārās un sociālās zinātnes pēdējo gadu laikā spējušas nodrošināt sekmīgu šo disciplīnu attīstību. Nevar nepamanīt, ka līdzās tradicionālajam zinātnieka darba galaproduktam – monogrāfijai, rakstu krājumam, zinātniskiem rakstiem izstrādātas datubāzes, izdoti CD Rom. Programmas ietvaros nostiprinājusies zinātnieku un reģionu pārstāvju sadarbība – var minēt Sēlijas kongresus, zinātnieku lasījumus ārpus Rīgas, kas guva jūtamu rezonansi sabiedrībā.

Protams, vienmēr var vēlēties vairāk. Taupības apstākļos finanšu samazinājums skāris visas sfēras, bet jo sevišķi zinātņi. Dienas presē ir izskanējušas šaubas arī par Letonikas programmas efektivitāti. Kongress uzskatāmi parādīja, ka runas par atdeves trūkumu ir bez pamata. Par to liecina kaut vai apjomīgā programmas ietvaros publicēto darbu izstāde. Cits jautājums ir, vai visi šos sasniegumus vēlas redzēt un izprot to nozīmi valsts attīstībā. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem Letonikas kongresiem šis kongress netika pagodināts ar Valsts prezidenta klātbūtni, izpalika arī izglītības un zinātnes ministres uzruna. Varēja vēlēties arī plašāku apmeklētāju skaitu, īpaši kongresa otrajā dienā. Acīmredzot organizatoriem lielāka uzmanība jāpievērš tādiem jautājumiem kā saikne ar žurnālistiem un pasākuma reklāma. Tomēr kopumā kongresa gaisotne bija pozitīva. Zinātnieki aplicināja gan savu varēšanu, gan vēlēšanos strādāt. Jācer, ka nākamā valsts programma gūs gan apstiprinājumu, gan radošu piepildījumu.

Guntis Zemītis

PAR STARPTAUTISKO DENDROHRONOLOGU UN DENDROEKOLOGU KONFERENCI “EURODENDRO 2009”

Galvenokārt pateicoties Valsts pētījumu programmas “Letonika” sniegtajam finansiālajam atbalstam, šo rindu autoram bija iespēja piedalīties Eiropas valstu dendrohronologu un dendroekologu kārtējās konferences “EuroDendro 2009” darbā. Iepriekšējā konference “EuroDendro 2008” norisinājās pirms gandrīz pusotra gada Austrijā. Šajā reizē kolēģus no citām valstīm pulcināja Lielbritānijas dendrohronologi no Svonsijas (*Swansee*) Universitātes Koku gadskārtu izpētes grupas un no Mančestras Metropolitēna universitātes Dendrohronoloģijas laboratorijas. Viņi par šī gada konferences norises vietu bija izvēlējušies skaisto un vēl rudenī saules piesildīto Maljorkas salu (Spānija).

Konference notika 2009. gada 26.–30. oktobrī. Tajā bija ap 110–120 dalībnieku no 31 valsts, lai gan mutisko un stenda referātu sagatavošanā bija iesaistīti kopumā 240 līdzautori. Konferencē vēl piedalījās daži viesi arī no ASV, Argentīnas, Kanādas, Etiopijas, Ķīnas, Jaunzēlandes un Irānas. Atšķirībā no jau vairākiem pēdējiem gadiem šogad konferencē šo rindu autors bija vienīgais Latvijas pārstāvis. Jāatzīst, ka Latvijas Universitātes Bioloģijas fakultātē strādājošo dendroekologu līdzdalība konferencē būtu bijusi visnotaļ lietderīga, jo šajā reizē vairums referātu bija veltīts jautājumiem par koku gadskārtās esošās informācijas izmantošanu dendroklimatoloģiskiem pētījumiem, tostarp arī vēsturisko klimatu raksturojošo datu rekonstruēšanai. Šim nolūkam izmantotas gadskārtu platuma vai atsevišķi gadskārtu agrinās un vēlinās daļas platuma datu ilggadīgās laikrindas, taču pēdējos gados aizvien biežāk tiek sastādītas un izmantotas gadskārtu blīvuma, kā arī tajās esošo oglekļa vai skābekļa stabilo izotopu ikgadēji mainīgā sastāva datu laikrindas, pēc kurām var iegūt precīzāku pagātnes klimatu raksturojošu informāciju.